

Rózsás Livia

J.S. Bach, katódsugárcső, farmergyár

Nam June Paik Award 2010

📍 museum kunst palast, Düsseldorf

📅 2010. október 1 – 2011. január 23.

“The world of art is constituted of three factors: 1) Vanity 2) Exclusivity 3) Beauty. Naturally, the video world can only attend to the third thing ... beauty, but not with vanity or exclusivity, since the video is essentially a multi-political, and thus 'democratic', medium.”¹

■ Idén a Nam June Paik Award kiállítását² a düsseldorfi *Quadriennale* keretein belül rendezték meg a düsseldorfi museum kunst palastban. A képet mintegy teljesebbé téve ugyanitt egy NAM JUNE PAIK (1932–2006) retrospektív³ kiállítás is látogatható volt. A tárlat az egész életművet bemutatta, különös hangsúlyt helyezve a videóművészet atyjaként emlegetett művész észak-rajna-vesztfáliai éveire. Paik az ötvenes és a korai hatvanas években a kölni székhelyű WDR tele-

¹ Nam June Paik. 1982, in: Edith Decker (ed.): *Nam June Paik. Niederschriften eines Kulturnomaden, Aphorismen, Briefe, Texte*, Cologne, 1992. („A művészet világát három tényező határozza meg: 1) Hiúság, 2) Kizárólagosság 3) Szépség. Természetesen a videó világa csak a harmadik alkotóelemre figyelhet ... szépség, mely nem kizárólagos, nem hiú, ugyanis a videó alapvetően multi-politikus, ennélfogva 'demokratikus' médium.”)

² www.namjunepaikaward.de; www.smkp.de

³ PAIK 'N' PAIK. museum kunst palast, Düsseldorf, 2010. szeptember 9 – 2011. január 23.

EIKE
Cube, 2008,
videóinstalláció,
3 csatornás vetítés
© Fotó: Stefan
Arendt, LVR
Medienzentrum
Düsseldorf

vízió- és rádiótársaság elektronikus zenei stúdiójában kísérleti zeneszerzéssel foglalkozott, nagyszámú fluxuskoncertet adott, kiállításokon vett részt és a düsseldorfi Képzőművészeti Akadémia professzora volt 1979-től 1995-ig. A bemutatott művek és dokumentációk révén megismerhető munkásságának fényében könnyebben érthetővé válnak a művészről elnevezett díj, illetve az arra jelölt művekből rendezett tárlat szempontjai is.

A jelölt művészek által használt médium nem feltétlenül a videó, noha a Nam June Paik Awardot 2002-ben alapító Észak-Rajna-Vesztfáliai Kulturális Alapítvány (Kulturstiftung NRW) célja, hogy a koreai művész munkásságát valamilyen módon folytató, ahhoz kapcsolódó kérdésekkel foglalkozó alkotókat díjazzák. Nemzetközi előzsűri (SOLANGE FARKAS, UDO KITTELMANN, ANTONI MUNTADAS, PETERNÁK MIKLÓS és YUKIKO SHIKATA) válogatta a szereplő munkákat, melyekből a díj-zsűri (DAVID LINK, KATHARINA SIEVERDING, BEAT WISMER és SIEGFRIED ZIELINSKI) választotta ki az arra érdemeseket. Ebben az évben megosztva nyerte el az elismerést az olasz származású, Németországban élő Rosa Barba és a török Ali Kazma. A két évente kiosztott díj jelöltjei között az elmúlt években rendre találunk magyar művészeket is: Szegedy-Maszák Zoltánt 2002-ben, KissPál Szabolcsot 2004-ben, Langh Róbertet 2006-ban, 2008-ban pedig Csörgő Attilát, aki végül magát a díjat is elnyerte.⁴ Idén a Berlinben élő Németh Hajnal és a Budapesten élő Eike egy-egy munkáját láthatja a díjra jelöltek tárlatán a közönség. Eikétől a *Cube* (2008) című háromcsatornás videóinstalláció került a kiállításra. A narratíva rendkívül egyszerű: egy hálóját szövő pókot látunk három csatornán, egymás mellett. A három vetítésen ugyanaz a felvétel fut, de egymáshoz képest időben eltolva. A három csatorna a kiállítótér egyik sarkába vetített képsorai egy kockát formáznak. A pók háló sző, építménye a teret kétfelé osztja. Eike a mozgóképek installálásának módjával szintén egy teret épít, még ha az építőanyaga pusztán a fény is. A művész így szembeállítja az organikus építményt az ember által konstruált, mértanilag szabályos testtel, ugyanakkor ki is egészíti azt egy dimenzió hozzáadásával. NÉMETH HAJNAL *Air Out* (2008) videóinstallációjában képben és hangban is a saját eszköze, a reprezentáció ellen dolgozik. A videó elején a szinte statikus képkivágat már-már absztrakt, mégis felismerhető: egy a mélyen kivágott kék ruha által nagyrészt szabadon hagyott női hátat

⁴ A díjkiosztóról: Szolga Hajnal: *Nagy érdekeltségű szűk kör. Nam June Paik Award 2008*. In: <http://index.hu/index.php?l=hu&page=3&id=604>; ld. még: Mélyi József: *Csörgő Attila kapta a Nam June Paik-díjat*. http://tranzit.blog.hu/2008/10/21/csorgo_attila_nyerte_a_nam_june_paik_dijat; Kozma Zsolt: *Paik Csörgő okay*. Műértő, 2008/december, 3.

látunk, miközben J.S. Bach egyik orgonaműve hallható. Később a közeli totálra vált: kiderül, hogy épp a darabot játszó orgonaművészt látjuk. Időközben kifogy a levegő a hangszerből, és a zenemű helyett csak a pedálok és billentyűk ritmikus lenyomásának hangja hallatszik. A beállítás módja eltér a megszokott, a televízióból ismert koncertfelvételekétől: a művész megfosztja az *Air out* nézőjét az orgonista arcának látványától, ugyanakkor a darab sem hallható végig, így a hangsávban is egy negatív előjel, hiány mutatkozik.

Az egyik díjnyertes munka szintén komolyzenei áthallásokkal rendelkezik. ROSA BARBA *Coro Spezzato: The Future lasts one day* (2009) című installációja öt 16mm-es filmvetítőtől áll, melyek a kiállítóteremben elszórtan felállítva kórust alkotnak. „A cori spezzati Velencéből származó, majdnem egész Európára szétterjedő hangszerelési elv, mely a hangzó teret használja ki azáltal, hogy az egyes énekes és hangszeres csoportokat a templom, illetve a terem különböző pontjain, egymástól elválasztva helyezi el.”⁵ A vetítők hasonló módon, egymáshoz képest késleltetve vetítik egy zenemű szövegét. Az installálás módja, a párhuzamosan működő vetítők alkalmazása az expanded cinema gyakorlatára emlékeztet. A különbség abban áll a hatvanas években kialakult irányzathoz képest, hogy itt a szöveg hangsúlyosabb a vizuális információnál. A celluloid használata azonban ennek ellenére is egyértelműen utal a hatvanas-hetvenes évek experimentális filmnyelvére. Gene Youndblood szerint az ilyen típusú mozi legfőbb eszköze a színesztézia, a montázs helyett pedig kollázs jellemzi (értsd.: nem időben, hanem térben kerülnek egymás mellé a vizuális információk).⁶ Színesztetikus mű ez is, de valahogy ismét fordított értelemben. Mintha a művész elvenne az általa feldolgozott zeneműből, ugyanis énekhang egyáltalán nem hallható, csak a vetítők ritmikus kattogása ad egyfajta zeneiséget az installációhoz.

EI WADA (Japán) munkája szintén zenei természetű, de egész máshogy közelíti meg és használja a médiumot, mint Rosa Barba vagy Németh Hajnal. Wada pályáját zeneszerzőként kezdte, majd érdeklődése az elavult elektronikai eszközök felé fordult. A kiállításon Paik installációihoz hasonlóan katódsugárcsőes TV-ket, valamint videó lejátszókat halmozott fel, azonban ezek a mára már idejétmúlt készülékek nála hangszerként funkcionálnak. A performance címe, melyet a művész a kiállítások alkalmával naponta többször ad elő, *Braun Tube Jazz* (2009). A TV-hangszer hangzásában kissé a tereminre hasonlít, de azzal ellentétben itt az előadó

ROSA BARBA
Coro Spezzato: The Future lasts one day, 2009, filminstalláció
© Rosa Barba © Fotó: Stefan Arendt, LVR Medienzentrum Düsseldorf

CHELPA FERRO
Jungle Jam, 2006/2010, installáció
© Fotó: Stefan Arendt, LVR Medienzentrum Düsseldorf

érintése révén képződik hang, tulajdonképpen a művész – teste – válik vezetővé. Meztelen lábát folyamatosan egy jack kimeneten tartja, így amikor hozzáér a képernyőkhöz, melyeken megállított videófelvetelek képzaja fut, hang képződik. Az előadás, ahogy ez a japán experimentális zenei performanszok esetében megszokott,⁶ szinte elviselhetetlenül, fülsiketítően hangos, ugyanakkor igéző és energikus. Az érintések nyomán nemcsak hang képződik, hanem azzal átutó audiovizuális egyveleget alkotva, a tévé kijelzőkön is tovább torzul a kép.

A CHELPA FERRO három Rio de Janeiro-i művész, BARRÃO, LUIZ ZERBINI és SERGIO MEKLER csoportja Brazíliából. A performanszairól és installációiról ismert művészek motorok által mozgásban tartott kinetikus nejlonzacszkókat állítottak ki *Jungle Jam* (2006/2010) címmel. A szatyrok folyamatosan a falhoz csapódó együttese változó ritmusú kakofóniát teremt. A csoport legtöbb esetben nem zenei eszközök, hanem hétköznapi tárgyak felhasználásával készít hangszereket. Bár a *Jungle Jam* motorjai előre programozott ritmus alapján fordulnak, a találó

⁵ Várnai Péter: *Oratóriumok könyve*. Budapest: Zeneműkiadó, 1976. 439.

⁶ Például Ryoji Ikeda, Sinji Kanki vagy Merzbow esetében. Utóbbi művész a japoise elnevezésű kortárs zenei irányzat vezéralakja.

ALI KAZMA
Obstructions (Akadályok), 2005–2010, videoinstalláció
© Adriane Wachholz és a VG Bild Kunst 2010

módon városi szeméttel előállított végeredmény mégis leginkább a nagyvárosok kaotikus zajára emlékeztet.

A 4NCHORS LA6 szintén egy japán művészcsoport, pontosabban egy stúdió, ahol fiatal japán művészek a kreatív energiáikat a *The Way Sensing GO* (2008/2010) esetében például abba fektették, hogy önműködő sorozatot építsenek fel különböző elektrotechnikai eszközök összekapcsolásából, a porszívótól a vízforralón keresztül a play station-ig. A stúdió állandó tagjai (DAITO MANABE, MOITO ISHIBASHI, KANTA HORIO és TOMOAKI YANAGISAWA) által létrehozott installációban, amely tulajdonképpen egy workshop-sorozat egyik eredménye, a tárgyak önmön maguktól mozdulnak, és sorjában egymást is működésbe hozzák, míg végül az automatizált ciklus a végéhez ér. Mindezt minden látható cél nélkül, tökéletesen eredménytelenül zajlik: nem történik semmi változás a felhasznált tárgyak minőségében, de ahogy a cím is jelzi, a hangsúlyt a mozgás folyamatosságának elérésére helyezte a csoport.

ALI KAZMA dokumentatív *Obstructions (Akadályok, 2005–2010)* című videoinstallációja a 21. századi kézműves munka apóriáit mutatja be. Felvételei különböző országokban készültek, s különböző kétkezi munkatípusokat dokumentálnak. Az egyes etűdök több csatornán futva egyszerre, egymás mellett láthatóak a kiállítótérben, szinte enciklopédiányi anyagot halmozva fel a modernizáció munkára való kihatásairól. A művész ugyanúgy dokumentálta egy orvoscsapat agysebészeti beavatkozását vagy egy órákészítő mester munkáját, mint ahogy rögzítette az éttermi konyhában, mészárszékekben és farmergyárban folyó tevékenységet. Mindegyik munkafolyamat sokat változott az automatizáció következtében: részben vagy szinte teljes egészében gépesítetté vált. A dokumentarista szemlélet úgy nyújt betekintést mindebbe, hogy közben a befogadóra hagyja a kérdéseket. Milyen kihatásai vannak a társadalomra nézve az „akadályok” gépesített megoldásának, „elhárításának”? Az akadály jelen esetben maga az emberek által végzett munkafolyamat, egy késztermék előállítás vagy éppen egy sebészeti probléma megoldása. A művész nem ad választ, a véleménye azonban talán érezhető abból, ahogy képsorai szinte esztétizálják a munkát. A mészárszék akár egy 21. századi vanitas csendéletként is értelmezhető, s bár a párhuzam a többi esetben nem ilyen egyértelmű, a képsorok gondos megkomponálása, illetve az azokon belül kiépített sajátos vizuális rend nem csak a felvett tevékenységek, de a filmforgatás és vágás munka jellegét is tudatosítja. Az installáció lenyűgöző vizuális anyaga szinte a székhez szögezi a nézőt. Az (át)esztétizált dokumentarista szemléletben szofisztikált, a kapitalizmus melletti

állásfoglalást fedezhetünk fel, amennyiben átadjuk magunkat a képsorok kétségtelen szépségének, de ugyanígy értékelhetjük az iparosodás kritikájaként is a művet. Itt lépnek életbe a Nam June Paiktól fentebb idézett szavak, melyek szerint a videó pusztán a szépség mediátora, a tartalom pedig nyitott, ha úgy tetszik demokratikus marad.

IGNAS KRUNGLEVICIUS (Litvánia / Hollandia) munkája egészen más természetű: a legkevésbé sem használja ki a videó adta lehetőséget a szépség rögzítésére. Az *Interrogation (Kihallgatás, 2009)* című videoinstalláció egy valódi kihallgatás szövegét használja fel. A vásznon egymás után, de végig azonos betűtípussal kiírva jelennek meg a kérdések és a válaszok, amelyeket hozzájuk alkalmazkodó ritmusú elektronikus zene kísér. A párbeszéd nem hangzik el, pusztán a befogadó teszi ismét dialógussá a végtelenségig dekonstruált és gépesített jelenetet.

A két díjnyertes munka rendkívül különböző művészi állásfoglalásról tanúskodik. Rosa Barba a képzőművészet, az experimentális film és a komolyzene dimenzióján, ezzel pedig a magas művészetben maradt. Megértése nehézkes az előzményként használt irányzatok ismerete nélkül. Ali Kazma viszont a teljes nyugati társadalmat érintő kérdéssel operál, az értelmezésnek is tágabb keretet ad, arra használja a videó médiumát, amit Paik is kiemelten fontosnak tart (lásd a cikk elején szereplő idézetet). A zsűri mégis a díj megosztásáról döntött, mivel Nam June Paik életművében mindkét szemlélet egyenlő hangsúllyal van jelen.

4NCHORS LA6
The Way Sensing GO, 2008/2010, multimédiális installáció
© NTT InterCommunication Center (ICC)
© Fotó: Stefan Arendt, LVR Medienzentrum Düsseldorf

